

รูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง เพื่อควบคุม ระดับความดันโลหิตในเส้นเลือดของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง (A self-care promotion model for controlling blood pressure in Hypertension)

วราภรณ์ รัตนวรรณ* *ป.พยาบาลศาสตร์และพจนกรรภ์ชั้นสูง*

บทคัดย่อ:

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเองเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตในเส้นเลือดของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 32 ราย อายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป และได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูง และมารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลโพธิ์ประทับ การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง พฤติกรรมการดูแลตนเองและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ระยะที่สองเป็นการวางแผนและกำหนดแนวทาง การส่งเสริมการดูแลตนเองและพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการจัดหมวดหมู่การตีความและการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย พบว่า ก่อนศึกษาโครงการผู้ป่วยรับรู้โรคความดันโลหิตสูงว่าเป็นโรคเกิดจากกรรมพันธุ์ ความเสื่อมของร่างกาย เนื่องจากอายุมาก เป็นโรคที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน เป็นโรคเรื้อรัง สังคมไม่รังเกียจ มีอาการอ่อนเพลีย ไม่รุนแรง แต่ถ้ารุนแรงอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองในการควบคุมอาหารที่ไม่เหมาะสม และมีภาวะเครียดสูง โดยมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ลักษณะอุปนิสัยติดในรสชาติ บังคับใจตนเองไม่ได้ รู้สึกแปลกแยกจากคนอื่นเมื่อจะออกกำลังกาย การจัดการเวลาและความเครียดไม่เหมาะสม ผลจากการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเองเพื่อควบคุมความดันโลหิตของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง มี 15 กลวิธี ประกอบด้วย 5 ส. จากฝ่ายพยาบาล ได้แก่ สัมพันธภาพ สื่อสารความรู้และทักษะ สิ่งแวดล้อม สมดุลด้านจิตอารมณ์สันทน และสืบสาน 5 ต. จากตัวผู้ป่วย ได้แก่ ตระหนัก ตั้งใจ ตั้งต้น ตั้งสติ ต่อเนื่อง

* พยาบาลวิชาชีพ 7 โรงพยาบาลโพธิ์ประทับ จังหวัดศรีสะเกษ

และ 5 อ. จากญาติของผู้ป่วย ได้แก่เชื้ออาหาร อ่อนรสชาติ ออกกำลังกาย ออกความคิดเห็น อุเบกขา ภายหลังสิ้นสุดโครงการพบว่า พฤติกรรมการดูแลตนเองในการส่งเสริมการควบคุมระดับความดันโลหิตในเส้นเลือดของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง มีการควบคุมชนิดและปริมาณอาหารได้ถูกต้องและต่อเนื่องดีขึ้น กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งมีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ รับประทานยาตามที่แพทย์สั่งอย่างเคร่งครัดและสามารถเผชิญกับภาวะเครียดได้ มีประสิทธิภาพขึ้น ภายหลังการศึกษาโครงการกลุ่มตัวอย่างมีความดันโลหิตสูงลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ตามลำดับ

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริมดูแลตนเอง, ความดันโลหิตสูง

บทนำ

จากการสำรวจสุขภาพของประชาชนโดยการตรวจร่างกาย พ.ศ. 2539 - 2540 พบว่าประชากรวัยแรงงานอายุ 13 - 59 ปี มีความดันโลหิตสูงถึง 4.35 ล้านคน แต่มีผู้รู้ตัวมีภาวะความดันโลหิตสูงเพียงร้อยละ 26.6 และไม่ทราบว่าตนมีภาวะความดันโลหิตสูงถึงร้อยละ 73.4 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านความตระหนักของประชากร และจากการสำรวจสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยการตรวจร่างกายครั้งที่ 3 พ.ศ. 2547 พบว่าคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปมีความดันโลหิตสูงถึงร้อยละ 38.17 หรือคิดเป็นจำนวน 18.8 ล้านคน กลุ่มที่มีความดันโลหิตสูงรู้ตัวว่าเป็นเพียงร้อยละ 44.7 และได้รับการรักษาอยู่เพียง ร้อยละ 33.3 สูบบุหรี่ถึงร้อยละ 6.9 หรือคิดเป็นร้อยละ 17.83 ล้านคน และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 41.39 คิดเป็นจำนวน 20.4 ล้านคน ในปีงบประมาณ 2546 จังหวัดศรีสะเกษ มีผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนรักษาด้านโรคความโลหิตสูงทั้งหมด 10,603 คน คิดเป็นอัตราป่วย 726.74/แสนประชากร สำหรับใน

ปีงบประมาณ 2547 มีผู้ป่วยขึ้นทะเบียน 13,768 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 943.68 /แสนประชากร เป็นผู้ป่วยใหม่ 3,547 ราย และจำหน่ายออก 382 ราย จากข้อมูลจะเห็นว่าประชากรมีแนวโน้มในการเกิดโรคสูงขึ้นทุกปี สำหรับในปีงบประมาณ 2548 มีผู้ป่วยขึ้นทะเบียนรักษา 15,742 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 1,074.55/แสนประชากร เป็นผู้ป่วยใหม่ 2,420 ราย จำหน่ายออก 440 ราย

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง พฤติกรรมการดูแลตนเอง และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและรูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง เพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตในเส้นเลือด

วัสดุและวิธีการ

ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่มาตรวจ เพื่อรับการรักษาที่คลินิกความดันโลหิตสูง แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลไพรบึงลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ เป็นโรคความดันโลหิตสูงที่มีความดันมากกว่า 140/90 mmHg ไม่มีภาวะแทรกซ้อนของโรคหัวใจล้มเหลว ภาวะไตเสื่อม สามารถเข้าใจภาษาไทยได้ดีและยินดีให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 32 ราย กลุ่มตัวอย่างทุกรายได้รับการพิทักษ์สิทธิ์ โดยผู้วิจัยขออนุมัติเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลและขอความยินยอมจากผู้ป่วยเพื่อเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์และสิทธิในการเข้าร่วมหรือออกจากโครงการ โดยไม่มีผลต่อการรักษาและบริการสุขภาพที่ได้รับและข้อมูลที่ได้จะเสนอผลการศึกษาในภาพรวม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม พร้อมขออนุญาตผู้ป่วย เพื่อบันทึกเทปและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมระยะเวลาในการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มแต่ละครั้งนานประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษารับรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูงพฤติกรรม การดูแลตนเองและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ระยะนี้ใช้เวลา 6 เดือน ระยะที่ 2 เป็นการวางแผนและกำหนดแนวทางการส่งเสริมการดูแลตนเอง โดยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ ระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางการส่งเสริมการดูแลตนเอง ด้วยการสนทนาเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มทั้งผู้ป่วยและญาติและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง โดยนำแนวทางการส่งเสริมการดูแลตนเองไปทดลองปฏิบัติ สังเกต สะท้อนผลการปฏิบัติ และปรับปรุงแผนเพื่อสามารถปฏิบัติได้เหมาะสมระยะนี้ใช้เวลา 10 เดือน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็นหัวข้อย่อย การนำหัวข้อย่อยมาตีความ และหาข้อเท็จจริงเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับข้อมูลที่ได้ทั้งหมด เพื่อหาคำอธิบาย และสร้างข้อสรุป

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้เป็นผู้ป่วย ความดันโลหิตสูงจำนวน 32 ราย มีอายุอยู่ระหว่าง 43-65 ปี เป็นโรคความดันโลหิตสูงมานาน 4-12 ปี ส่วนใหญ่ เป็นผู้หญิงคิดเป็นร้อยละ 75 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100 มากกว่าครึ่งสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 62.5 มี สถานภาพสมรสคู่คิดเป็นร้อยละ 68.7 และกลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 50 ระดับความดันโลหิตอยู่ระหว่าง 140/90 - 179/109 mmHg ร้อยละ 60

การรับรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง

ผลการศึกษา พบว่า ก่อนศึกษาโครงการผู้ป่วย มีการรับรู้โรคความดันโลหิตสูงดังนี้

1) **เกิดจากกรรมพันธุ์** เช่น บอกว่า “เชื่อว่า เป็นกรรมพันธุ์ เพราะคุณแม่เสียชีวิตด้วยความดันโลหิตสูงและพี่ชายก็เป็นความดันโลหิตสูง” 2) **เกิดจากภาวะเสื่อมของร่างกายเนื่องจากอายุมาก** เช่นกล่าวว่า “เกิดจาก อายุมาก ร่างกายก็เสื่อมตามวัย เพราะไม่เคย

มีญาติพี่น้องเป็นความดันโลหิตสูง” 3) **เกิดขึ้นได้กับทุกคน** ดังที่บอกว่า “เป็นกันได้ทุกคน ไม่ใช่เฉพาะคนอายุมาก ในเด็กก็ยังมีได้” 4) **เป็นโรคเรื้อรัง** เช่น บอกว่า “เป็นโรคที่รักษาไม่หายและต้องรักษานาน” 5) **รับประทานยา แล้วก็ดีขึ้น** ดังที่บอกว่า “เมื่อก่อนมีอาการหน้าวูบบ่อยๆ พอกินยาแล้วก็ดีขึ้น” 6) **อาการไม่รุนแรงยังทำงานได้ตามปกติ** โดยเล่าว่า “เป็นหลายปีแล้วกินยามาตลอดยังไปทำงานได้เหมือนเดิม” 7) **ทำให้อ่อนเพลีย เหนื่อยง่ายทำงานหนักไม่ค่อยได้** ดังเช่น บอกว่า “ไปทำสวนนานๆ ไม่ได้เพลียเร็ว ไม่ค่อยมีแรง” 9) **ทำให้เสียชีวิตได้** เช่นบอกว่า “ถ้าเป็นมากก็อันตรายและเสียชีวิตได้”

พฤติกรรมในการดูแลตนเองและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

พฤติกรรมในการดูแลตนเองในการส่งเสริมการควบคุมระดับความดันโลหิตในเส้นเลือดของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมี ดังนี้

1. **พฤติกรรมในการควบคุมอาหาร** พบว่า 1) **งดอาหารเค็มไม่ได้** ดังเช่นกล่าวว่า “ใส่แค่ผงชูรส น้ำปลา เกลือ แต่ยายกินก็ไม่เค็มนะ” 2) **ควบคุมอาหารได้ไม่ต่อเนื่อง** ดังที่บอกว่า “กินบ้าง (อาหารเค็ม) ไม่กินบ้าง คุณไม่ได้หรอก เพราะปากมันอยาก จึงปล่อยเลยตามเลย” 3) **รับประทานอาหารไขมันสูงและมีกากใยน้อย** เช่น บอกว่า “ตอนเช้ากินข้าวมันไก่ 1 จาน ก่อนไปทำงานเกือบทุกวัน” 4) **รับประทานอาหารไม่ตรงเวลา** ดังที่บอกว่า “ถ้ากำลังเจรจางานไม่เสร็จ ยังรับประทานไม่ได้” “ต้องรอลูกซื้ออาหารมาให้บางทีก็กลับมาเร็วบางทีก็มาช้า ไม่ค่อยแน่นอน” 5) **รับประทานอาหารมีเค็มมาก** เช่นบอกว่า “ส่วนใหญ่กินมีเค็มมากกว่ามีอื่น” 6) **รับประทานจุบจิบ** ดังที่บอกว่า “มีขนมติดตัวอยู่เป็นประจำ เช่น บัวแยม สาหร่ายอบปรุงรส” โดยมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) **ติดในรสชาติ** เนื่องจากยังใช้ปลาปรุงอาหาร โดยให้เหตุผลว่า “ถ้าไม่ใส่ก็ไม่อร่อย” 2) **บังคับใจตัวเองไม่ได้** ดังที่สามีของผู้ป่วย

เล่าว่า “แม่บ้านทำอะไรให้กินก็กิน ซื้อมาทำ ใส่น้ำปลา เล็กน้อย ปลา ร้านี้ใส่มากหน่อย เพราะเป็นอาหาร พื้นบ้านเรา...” 3) **ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง** ดังที่บอกว่า “ทราบว่าจะต้องดปลาร้า งดอาหารเค็มส่วน ความรู้อื่นๆไม่ค่อยทราบละเอียด” 4) **ได้รับการสนับสนุน** **ไปในทางลบจากครอบครัว** เช่นบอกว่า “ให้ลดเค็ม มันก็ไม่อร่อย พี่ชอบรสจัดแต่มันไม่มีอาการอะไร ถ้ากินน้ำพริกก็จะบวม เพื่อนแนะนำให้กินโซดาขับปัสสาวะ ก็ดีขึ้น” 5) **สังคมวัฒนธรรมไม่เกื้อหนุน** เนื่องจาก ต้องเข้าสังคม ไปงานเลี้ยงและงานเทศกาลทำบุญบ่อย ทำให้มีการรับประทานอาหารรสเค็มขึ้นเช่น 6) **อาชีพไม่** **หนุนเสริม** เช่น บอกว่า “ขายส้มตำ ทำให้ต้องชิมวัน” 7) **ระบบบริการสุขภาพไม่เอื้อต่อการเรียนรู้** เช่น ไม่มีห้องให้คำปรึกษา ไม่มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมกลุ่ม ขาดสื่อด้านความรู้และการดูแลตนเอง โดยถามว่า **“มีหนังสือให้ป้าย่างไหม จะได้ให้ลูกอ่านให้ฟัง”** 8) **มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ** โดยบอกว่า “...อาหารก็จะ ซื่อกับข้าวถุงเกือบทุกวัน ไม่ค่อยได้ทำเองเพราะลูก ต้องไปทำงานทำไม่ทัน บางทีก็เหนื่อยไม่มีแรงที่จะหาเอง”

2. **พฤติกรรมกรออกกำลังกาย** พบว่าผู้ป่วย เกือบทั้งหมดขาดการออกกำลังกายเป็นประจำ มีเพียง 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.2 เท่านั้นที่มีการออกกำลังกาย โดยการขี่จักรยานเป็นประจำ ตั้งแต่ก่อนเป็นโรคความดัน โลหิตสูง โดยมีอุปสรรคเนื่องจาก 1) **ลักษณะอุปนิสัย** **ไม่ชอบ** เช่นกล่าวว่า “ไม่ชอบออกกำลังกายตั้งแต่เด็ก” 2) **ขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง** เช่น ผู้ป่วย บอกว่า “คิดว่าการเดินไปซื้อของในตลาด ก็เป็นการออก กำลังกายที่เพียงพอแล้ว” 3) **รู้สึกแปลกแยกจากคนอื่น** เช่น กล่าวว่า “ไม่มีใครออกกำลังกายในหมู่บ้าน รู้สึก แปลกๆ ถ้าไปคนเดียว” 4) **ขาดการสนับสนุนจาก** **สังคมและชุมชน** ดังเช่นบอกว่า “ไม่กล้าไปเพราะไม่มี เพื่อนไป” “กลัวมีขโมยเข้าบ้านเพราะไม่มีคนเฝ้าบ้าน” 5) **มีข้อจำกัดด้านสุขภาพทางกาย** เช่นบอกว่า “ปวดเข่า” “เหนื่อยง่าย” ทำให้ไปออกกำลังกายไม่ได้

6) **การจัดการเวลาไม่เหมาะสม** ทำให้ไม่สามารถปรับ แบบแผนวิถีชีวิตให้มีการออกกำลังกาย เช่นเล่าว่า “ตอนเช้าต้องส่งลูกไปโรงเรียนกลางวันทำงาน ตอนเย็น ต้องไปรับลูกอีกทำให้ไม่มีเวลาออกกำลังกาย”

3. **พฤติกรรมกรรับประทานยา** พบว่า

1) **รับประทานยาไม่ตรงเวลา** 2) **ลืมรับประทาน** 3) **ซื้อยารับประทานเอง** เช่นบอกว่า “บางทียาหมด ไม่ได้ไปหาหมอ ก็ไปซื้อยาทานเอง” 4) **หยุดยาเอง** เพราะ “เห็นว่าไม่มีอาการแล้ว” “ลองใช้สมุนไพรรักษา” ผู้ที่ ทำงานนอกบ้านมีปัญหการรับประทานยาไม่ตรงต่อเวลา และลืมรับประทาน โดยมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) **อาชีพไม่หนุนเสริม** เนื่องจาก “ไปขายล็อตเตอรี่า หมด รอเอาวันหลัง ไม่ได้ไปเอาที่อื่น...” 2) **มีความ** **เข้าใจเรื่องยาไม่ถูกต้อง** เพราะ “เห็นว่าความดันโลหิต ลดลงแล้ว จึงหยุดรับประทานยา”

4. **การเผชิญกับภาวะเครียด** การมีชีวิตอยู่กับ

ความดันโลหิตสูงพบว่าในระยะแรกของการศึกษาผู้ป่วย มีความเครียดสูง มีความรู้สึกกลัวใจ ทุกข์ใจ เครียด ซึม เศร้า หงุดหงิด ท้อแท้ หมดกำลังใจกลางคืนนอนไม่หลับ เช่น “ไม่รู้จะทำอย่างไรดี กินโน่นกินนี่ก็ไม่ได้ กินมากก็ไม่ได้ หมอบอกความดันขึ้น กินน้อยก็ไม่ได้ เพราะหิว รู้สึกท้อ หมดกำลังใจ ไม่อยากควบคุมอาหารอีก เพราะโรคไม่เคยหายสักที” และไม่สามารถจัดการกับความเครียดได้เหมาะสม โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) **มีภาวะบีบคั้นจากภาระรับผิดชอบทางครอบครัว** เช่น “รู้สึกกลัวใจมากกับหลานชาย อายุ 8 ปี เป็น ปัญญาอ่อนและพิการ ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลยรู้สึก เหนื่อยหน่ายและทุกข์มากจนบอกไม่ถูก เพราะป่าต้องทำ ทุกอย่างให้เขาด้วยป่าคนเดียวตลอด ลูกสาวที่เป็นแม่ ของเด็กอยู่ต่างจังหวัด มาเยี่ยมเดือนละครั้ง” “อยู่กับ สองคนทำงานบ้านและต้องดูแลสามีทุกวัน ซึ่งเป็นอัมพาต ไปไหนไม่ได้” 2) **มีความขัดแย้งในครอบครัว** เช่น “ทะเลาะกับแฟนบ่อยเพราะถูกเขาโกงเงิน เครียดมาก กลางคืนกินนอนไม่หลับ ทำงานก็ไม่มีสมาธิจิตฟุ้งซ่าน”

3) **บทบาทครอบครัวเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดภาวะเครียดและซึมเศร้า** ดังเช่น “ตั้งแต่สามีเสียมา 3 ปี ตอนนี้ก็อยู่อย่างทุกข์ใจและต้องทำงานหนักต้องรับผิดชอบดูแลไร้วินัยและจัดการเองทุกอย่าง เมื่อก่อนไม่เคยทำ รู้สึกไม่มีที่พึ่งเครียดมาก” 4) **การปรับตัวกับความสูญเสียไม่มีประสิทธิภาพ** เช่นเล่าว่า “น้องชายคนที่สนิทกันมากเสียชีวิตกระทันหันรู้สึกเสียใจมาก ทำใจไม่ได้ และรู้ว่าเป็นเหตุทำให้ความดันโลหิตไม่ลด” และใช้อารมณ์ในการจัดการกับความเครียด เช่น “เครียดจากการทำธุรกิจงานยุ่งมาก กินยาตลอดก็ไม่ดีขึ้น หมดกำลังใจเคยคิดอยากทำลายตัวเอง” “เวลาทะเลาะกับแฟน ต่างคนต่างใช้อารมณ์ รู้ตัวว่าเป็นคนอารมณ์ร้อน แต่ทนไม่ได้ ยิ่งพูดมากก็ยิ่งโมโห”

รูปแบบการส่งเสริมการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตในเส้นเลือด

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ (educative-supportive nursing system) และความสามารถทางการพยาบาลตามแนวคิดทฤษฎีการดูแลตนเองของ Orem เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดูแลตนเองร่วมกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง โดยคำนึงถึงความเป็นองค์รวม (holistic) ของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตสังคม และจิตวิญญาณ และให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยและญาติในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วย ผลจากการศึกษาสามารถสรุปองค์ประกอบในการส่งเสริมการดูแลตนเอง เพื่อควบคุมในเลือดของผู้ป่วยประกอบด้วย 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายพยาบาล ฝ่ายตัวผู้ป่วย และฝ่ายญาติของผู้ป่วย รวม 15 กลวิธี ได้แก่ 5 ส. จากฝ่ายพยาบาล 5 ต. จากตัวผู้ป่วย และ 5 อ. จากญาติของผู้ป่วย ดังนี้

1. **องค์ประกอบ 5 ส. จากฝ่ายพยาบาล** ประกอบด้วย 1) **สัมพันธ์ภาพ** เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยและญาติ ยอมรับความเป็น

ปัจเจกบุคคลและเป็นกันเองรับฟังปัญหาการดูแลตนเองและความรู้สึกไม่สบายใจของผู้ป่วยด้วยความจริงใจและมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้ป่วยกล้าพูดและขอคำปรึกษาปัญหา การควบคุมความดันโลหิตสูงมากขึ้น เช่น ผู้ป่วยกล่าวว่า “พยายามพูดคุยดีเป็นกันเองทำให้กล้าถามมากขึ้น”

2) **สื่อสารความรู้และทักษะ** เป็นการสนับสนุนข้อมูล และให้ความรู้เกี่ยวกับอาหาร การรับประทานยา การออกกำลังกายจัดทำคู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วย ความดันโลหิตสูง ผลิตสื่อ วีดิทัศน์ เรื่องการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยความดันโลหิตสูง การสอนสาธิตและฝึกปฏิบัติการหายใจ และการออกกำลังกายแบบให้แก้มปรมาณ การฝึกสมาธิเพื่อผ่อนคลาย 3) **สิ่งแวดล้อม** เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้วยการจัดหาห้องให้คำปรึกษาและจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มโดยให้ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงและญาติของผู้ป่วยเข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดบรรยากาศการเรียนรู้

4) **สมดุลด้านจิตอารมณ์** เป็นการส่งเสริมให้ผู้ป่วยทำจิตใจให้ผ่อนคลาย ไม่เครียดปฏิบัติสมาธิเพื่อให้อารมณ์สงบ เพื่อเผชิญกับความเครียดได้ดีขึ้นดังเช่นผู้ป่วยบอกว่า “นั่งสมาธิก่อนนอนทุกคืนตามที่พยาบาลแนะนำ ทำให้จิตใจสงบ สบายใจ ไม่เครียด” 5) **สนับสนุนและสืบสาน** เป็นการสนับสนุนการปฏิบัติดูแลระดับความดันโลหิตด้วยตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงอย่างต่อเนื่อง โดยการอธิบายผลการตรวจความดันโลหิตในเลือดด้วยการแสดงกราฟเส้นให้ดูในสมุดบันทึกเพื่อสะท้อนการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่องการกล่าวชื่นชมให้กำลังใจเมื่อผลการตรวจพบความดันโลหิตลดลง เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการดูแลตนเอง เป็นการติดตามผลและการมาพบแพทย์ตามนัดอย่างต่อเนื่อง เช่นบอกว่า “คุณป้าดูแลตนเองได้ถูกต้องดีขึ้น ลดลงใกล้เคียงปกติขอให้ปฏิบัติต่อไปอีกนะคะ”

2. **องค์ประกอบ 5 ต. จากตัวผู้ป่วย** ประกอบด้วย 1) **ตระหนัก** เป็นการใส่ใจให้ความสำคัญของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การดูแลตนเองเพื่อควบคุมความดันโลหิต ดังที่ผู้ป่วยบอกว่า “ทุกอย่างอยู่ที่ใจ ถ้าเราเห็นความสำคัญเราก็ทำ กินยา คุมอาหาร เลิกของที่ต้องห้ามได้” 2) **ตั้งใจ** เป็นความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลตนเอง เช่นผู้ป่วยบอกว่า “ตั้งใจจะคุมอาหารให้ได้ เลิกอาหารหวาน ลดอาหารไขมันให้น้อยลง” 3) **ตั้งต้น** เป็นการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติการดูแลตนเองทันที ภายหลังที่ได้ตัดสินใจเลือกวิธีการปฏิบัติและวางแผนการดูแลตนเองกับฝ่ายพยาบาลและญาติดังเช่นผู้ป่วยบอกว่า “หลังจากที่ได้พบคุยกับคุณพยาบาลครั้งที่แล้ววันรุ่งขึ้นก็ไปเดินรอบๆ บ้าน ประมาณครึ่งชั่วโมง” 4) **ตั้งใจ** เป็นการใช้จิตเตือนตนเองให้ตัดสินใจละ เลิกสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมความดันโลหิต เช่นผู้ป่วยบอกว่า “เวลาเห็นอาหารที่ต้องห้ามจะเตือนสติตัวเองว่าต้องตัดใจ อย่าตามใจปาก” 5) **ต่อเนื่อง** เป็นการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอในการดูแลตนเองจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ดังที่ผู้ป่วยเล่าว่า “หลังจากที่ได้มีการเดินออกกำลังกาย ได้เหงื่อก็รู้สึกสดชื่นขึ้น ก็พยายามทำบ่อยๆพอทำได้หลายวันก็รู้สึกเคยชินเลยเดินทุกวัน” “เดี๋ยวนี้ตั้งใจได้ของเค็ม หวาน น้ำชา กาแฟไม่แตะเลย”

3. องค์ประกอบ 5 อ. จากญาติผู้ป่วย ประกอบด้วย 1) **เอาใจใส่** เป็นความห่วงใยของญาติในการเอาใจใส่ดูแลและสนใจผู้ป่วยด้วยการพูดคุย การพาไปพบแพทย์ การดักเตือนผู้ป่วยในการควบคุมอาหาร ร่วมเรียนรู้และฝึกทักษะร่วมกับผู้ป่วย เช่นญาติบอกว่า “เป็นเพื่อนคุณแม่มาหาหมอ” “ช่วยเตือนให้ทานยาตามที่หมอสั่ง” “ไม่ซื้ออาหารที่ต้องห้ามมาให้” 2) **อ่อนรสนชาติ** เป็นการรับประทานอาหารอ่อนหวานอ่อนเค็มของญาติเหมือนผู้ป่วย เช่น “ใช้วิธีทำกับข้าวแบบอ่อนหวานอ่อนเค็ม ไม่ใส่ปลาร้าจะได้ทานเหมือนกันทุกคน” 3) **ออกกำลังกาย** เป็นการออกกำลังกายของญาติพร้อมกับผู้ป่วยเป็นกิจวัตร เช่น “พามแม่ไปเดิน แต่น้องไปวิ่ง” 4) **ออกความคิดเห็น** เป็นการแสดงข้อคิดเห็นของญาติในการส่งเสริมการดูแลตนเองของผู้ป่วยดังเช่นกล่าวว่า “ทางออกที่ดี คิดว่า

ตัวหนูเองก็ควรทานอาหารเหมือนคุณแม่ด้วย ไม่ใช่รสดีปรุงอาหารและเป็นการลดความเสี่ยงต่อการเป็นความดันโลหิตสูงของหนูด้วย” 5) **อุเบกขา** เป็นความอดทนวางใจเป็นกลาง ไม่ใช่อารมณ์ของญาติในการตัดสินใจตัดสินใจเป็นกลาง ไม่ใช่อารมณ์ของญาติในการตัดสินใจเป็นกลาง ไม่ใช่อารมณ์ได้ตอบ”

ผลการพัฒนาการส่งเสริมการดูแลตนเอง

ภายหลังสิ้นสุดโครงการพบว่าพฤติกรรมดูแลตนเองในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. **ควบคุมอาหารได้ถูกต้องและต่อเนื่อง** ประกอบด้วย 1) ควบคุมชนิดและปริมาณอาหารได้ เช่นผู้ป่วยกล่าวว่า “ทานอาหารหลัก วันละ 3 มื้อ ทานพออิ่ม” 2) **หลีกเลี่ยงอาหารเค็ม อาหารหวาน ไขมันสูง** เช่นกล่าวว่า “ปลาต้มตำ ขนมหวาน น้ำหวาน น้ำอัดลมไม่แตะเลย” 3) รับประทานผักเพิ่มขึ้น เช่นบอกว่า “ทานมะระ ตำลึง ข้าวโพดฟักทอง” 4) **ใช้วิธีนั่งและตมมากกว่าทอด** เช่นบอกว่า “เปลี่ยนจากปลาทอดเป็นปลาหนึ่งแทน” 5) **เพิ่มกากใยอาหาร** โดยรับประทานข้าวกล้องแทนข้าวขัดขาว เช่นกล่าวว่า “ใหม่ๆ ผสมข้าวกล้องกับข้าวขาวอย่างละครึ่งๆ เดี่ยวนี้ ไม่ใสข้าวขัดขาวเลย” 6) **รับประทานปลามากกว่าเนื้อหมู เนื้อวัว** ดังเช่นบอกว่า “เดี๋ยวนี้ทานปลาเป็นประจำ”
2. **หมั่นออกกำลังกายสม่ำเสมอ** คิดเป็นร้อยละ 59.3 ส่วนใหญ่ใช้วิธีเดินวันละประมาณ 30-40 นาที วิ่งเหยาะๆทำให้เกิดลมปราณและซึ่จักรยาน เช่น “เดินหน้าบ้าน 6 โมงเช้าทุกวัน ไปกลับเกือบหนึ่งชั่วโมง”
3. **รับประทานยามีประสิทธิภาพมากขึ้น** โดยรับประทานยาตามที่แพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด เช่น ผู้ป่วยบอกว่า “พยายามทานยาตามที่หมอสั่งอย่างเคร่งครัด ถ้าลืมพอนึกได้ก็ทานทันที”
4. **รักษาความสมดุลด้านจิตใจและอารมณ์**

ด้วยการแสวงหากิจกรรมผ่อนคลาย การปฏิบัติสมาธิทำให้
ให้สงบปล่อยวาง ไม่คิดมาก สวดมนต์ไหว้พระ ตักบาตร
ฟังเทศน์ใช้วิธีเบี่ยงเบนความสนใจด้วยการทำกิจกรรม
อื่นแทน และการทำใจยอมรับสภาพที่เกิดขึ้น พุดคุย
ระบายกับเพื่อน เช่นบอกว่า “ป่าไปวัด สวดมนต์และฟัง
พระเทศน์ ทำให้สบายใจขึ้น” “ผมใช้วิธีเดินออกจากบ้าน
ไปทำสวน” ปัจจัยสนับสนุนการดูแลตนเอง ได้แก่
1) **มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลตนเองเพิ่มขึ้น**
เช่น บอกว่า “ทราบรายละเอียดในการควบคุมอาหารดีขึ้น
ทราบว่า อะไรทานได้ อะไรทานไม่ได้” “งดอาหารตามที่
แนะนำ” “อ่านและปฏิบัติตามคู่มือที่แจกให้” 2) **มีทักษะ**
การเลือกซื้ออาหารและปรุงอาหารดีขึ้น เช่น
“เลือกทานของมันๆ ให้น้อยที่สุด ใช้วิธีนึ่งและต้มมาก
กว่าทอด” 3) ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เช่น
ผู้ป่วยบอกว่า “ลูกช่วยเตือนการควบคุมอาหาร” 4) **ได้เรียนรู้**
จากเพื่อนความดันโลหิตสูง เช่นบอกว่า
“การรวมกลุ่มคนไข้ความดันโลหิตสูงมาคุยกันทำให้เรียน
รู้ซึ่งกันและกัน ทำให้มีแบบอย่างวิธีการควบคุมอาหาร
ที่คนอื่นทำได้นั้นเป็นอย่างไรจะทำได้ทำตาม” 5) **มีทัศนคติ**
ในทางบวก ดังเช่นบอกว่า “เมื่อก่อนไม่เคยออกกำลังกาย
เลยแต่พอไปทำแล้วรู้สึกตัวเบาลง สดชื่นขึ้น” 6) **ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว** เช่น “ลูกพาไป
เดิน” 7) **ได้รับแรงจูงใจจากสังคม** เช่น กลุ่มออกกำลังกาย
แบบไทเก๊กลมปราณ โดยผู้ป่วยบอกว่า “รู้สึกประทับใจ
ทุกคนยินดีให้คำแนะนำ ทำให้รู้สึกมีเพื่อนและ
อยากไป” 8) **มีความตระหนักถึงความสำคัญของการ**
ดูแลตนเอง เช่นผู้ป่วยบอกว่า “ถ้าไปทำธุระกิจนอกบ้าน
จะเอายาติดตัวไปด้วยจะได้กินตรงเวลา” 9) **ใช้คำสอน**
ทางศาสนาและหลักธรรมเป็นที่พึ่งทางใจ เช่นบอกว่า
“สวดมนต์ ไหว้พระและนั่งสมาธิครึ่งชั่วโมงก่อนนอน
ทุกคืน” 10) **ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายพยาบาล**
ดังเช่น ผู้ป่วยบอกว่า “ได้พูดคุยกับคุณพยาบาลก็รู้สึก
สบายใจขึ้น มีคนเข้าใจปัญหา และให้แนวทางการปฏิบัติ
ตัวที่ดี” 11) **ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนความดัน**

โลหิตสูง เช่นบอกว่า “จากการจัดกิจกรรมกลุ่มทำให้รู้สึก
สบายใจขึ้น” 12) **ได้รับกำลังใจจากญาติ** เช่นบอกว่า
“มีลูกมาเป็นเพื่อนร่วมกิจกรรมกลุ่มทำให้เข้าใจกันดีขึ้น
และมีกำลังใจ” พบว่า ภายหลังการศึกษาโครงการกลุ่ม
ตัวอย่างมีความดันโลหิตสูงลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$
และ $p < .001$ ตามลำดับ)

วิจารณ์

1. **ผลการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้โรคความ**
ดันโลหิตสูงของผู้ป่วยก่อนศึกษาโครงการ แสดง
ให้เห็นว่า ผู้ป่วยมีการรับรู้สาเหตุและอาการทั่วไปของโรค
จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เนื่องจากเคยมีบุคคลใน
ครอบครัว เช่น บิดาหรือมารดา หรือพี่เป็นความดัน
โลหิตสูง เมื่อรับประทานยาแล้วอาการดีขึ้นและยังทำงาน
ได้ตามปกติจึงให้ความหมายของโรคเป็นโรคที่ไม่รุนแรง
เนื่องจากยังไม่เคยมีประสบการณ์เกิดอาการที่รุนแรง
แต่บางรายให้ความหมายว่า โรคความดันโลหิตสูง
เป็นโรคที่ความรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ เนื่องจากเคยเห็น
บุคคลในครอบครัว ที่ถึงแก่กรรมด้วยความดันโลหิตสูง
ผลการศึกษาแสดงถึงประสบการณ์ของชีวิตที่มีผลต่อการ
รับรู้ของผู้ป่วยต่อโรคความดันโลหิตสูง

2. **พฤติกรรมการดูแลตนเองและปัจจัยที่เป็น**
อุปสรรค

2.1 **พฤติกรรมการรับประทานอาหาร**
ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยมีพฤติกรรมการ
รับประทานอาหารไม่ถูกต้องทั้งด้านประเภท ปริมาณและ
มื้ออาหาร ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมการ
รับประทานอาหารเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อน เกี่ยวข้อง
กับปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกบุคคล เป็นการบูรณา
การวิถีชีวิตของบุคคลและครอบครัวไว้ด้วยกัน ปัจจัย
ภายในที่เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมอาหารในผู้ป่วย
ความดันโลหิตสูง ได้แก่ การคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ปฏิบัติ
ไม่ได้และน่าเบื่อหน่ายเช่นเดียวกับLerman และคณะพบว่า
ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมีเพียงร้อยละ 58 รับประทานอาหาร

อาหารถูกต้อง อันเป็นผลมาจากกระบวนการคิดทางสติปัญญา อูปีนัสัย และบุคลิกภาพ เช่น การติดในรสชาติ การบังคับใจตนเองไม่ได้ ขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง

2.2 พฤติกรรมการออกกำลังกาย การที่ผู้ป่วยในการศึกษาคั้งนี้เกือบทั้งหมดขาดการออกกำลังกายเป็นประจำสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lerman และคณะ ซึ่งพบว่าผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ออกกำลังกายเป็นประจำมีเพียงร้อยละ 44.30 ซึ่งน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับมารับประทานยาและการควบคุมอาหาร ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการออกกำลังกายเป็นประจำเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะ เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นกลุ่มจะรู้สึกดีกว่าทำคนเดียว ดังที่ผู้ป่วยให้ข้อมูลว่า “ไม่มีเพื่อนจึงไม่ได้ออกกำลังกาย” และเป็นกิจกรรมที่บุคคลทั่วไปรับรู้ว่าจะทำได้ยาก

2.3 พฤติกรรมการรับประทานยา การที่ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการรับประทานยาไม่ถูกต้อง สามารถอธิบายได้ว่าอาจเนื่องมาจากผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ และการรักษาโรคความดันโลหิตสูงมีความซับซ้อน จึงอาจทำให้ผู้ป่วยหลงลืมการรับประทานยา และผู้ป่วยประมาณครึ่งหนึ่งยังคงประกอบอาชีพการติดธุระเรื่องงานและกลับบ้านไม่เป็นเวลาส่งผลให้รับประทานยาไม่เป็นประจำสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lerman ที่พบว่าเหตุผลที่ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงไม่ร่วมมือในการรักษาเกิดจากการลืม การเปลี่ยนแปลงกิจวัตรประจำวัน มีภาวะซึมเศร้า ขาดความรู้ถึงผลเสียที่จะเกิดตามมาหากไม่รับประทานยาหรือซื้อยารับประทานเอง และการรักษาไม่มีความ

2.4 การเผชิญกับภาวะเครียด ผลการศึกษสามารถอธิบายได้ว่า การมีชีวิตอยู่กับความดันโลหิตสูงขึ้นอยู่กับมุมมองชีวิตของแต่ละบุคคล กลุ่มที่ปรับตัวได้มีมุมมองว่าโรคความดันโลหิตสูงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เนื่องจากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงทำใจยอมรับเพื่อไม่ให้รู้สึกเป็นทุกข์ ใช้คำสอนทางศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ โดยยอมรับสังขารของการเกิด แก่ เจ็บ ตายของมนุษย์ว่า

เป็นเรื่องธรรมชาติ ทุกคนเกิดมาก็ต้องตาย เมื่อพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพศหญิง เป็นความดันโลหิตสูงมานานมากกว่า 5 ปี สอดคล้องกับการศึกษาของ Leksell และคณะ พบว่าผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ปรับตัวได้ จะมีมุมมองชีวิตในแง่บวกมากกว่าแง่ลบ

3. รูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง

3.1 จากการศึกษาของค้ประกอบ 5 ส.

จากฝ่ายพยาบาลสามารถอธิบายได้ว่าการส่งเสริมการดูแลตนเองเพื่อควบคุมความดันโลหิต ของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงเป็นการพัฒนาระบบการพยาบาลในการสนับสนุนและการให้ความรู้ตามแนวคิดของ Orem ด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดี พัฒนาคำถามและทักษะ การให้คำปรึกษา การฝึกสมาธิ การใช้เทคนิคการผ่อนคลายและการออกกำลังกายแบบไท้เก๊กลมปราณ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เพิ่มเติมจากการดูแลผู้ป่วยความดันโลหิตสูงตามปกติที่เคยปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจในการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง

3.2 จากการศึกษาของค้ประกอบ 5 ต.

จากตัวผู้ป่วยแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการดูแลตนเองเพื่อควบคุมความดันโลหิต ของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงให้มีประสิทธิภาพนั้นตัวผู้ป่วยเองต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการกระทำ เพื่อการดูแลตนเอง มีความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องลงมือ ปฏิบัติเพื่อการดูแลตนเอง มีสติเตือนตนเองไม่กระทำสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมความดันโลหิต และต้องปฏิบัติ ดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.3 จากการศึกษาของค้ประกอบ 5 อ.

จากญาติของผู้ป่วย สามารถอธิบายได้ว่าความเอื้ออาทรของญาติต่อผู้ป่วยรับประทานอาหารที่มีรสชาติอ่อนหวานอ่อนเค็ม ร่วมกับผู้ป่วยออกกำลังกายของญาติพร้อมกับผู้ป่วยเป็นการสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้ป่วยมีกำลังใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลตนเอง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการศึกษาคั้งนี้ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการ

ดูแลความดันโลหิตในเส้นเลือดด้วยตนเองของผู้ป่วย ความดันโลหิตสูงที่ประกอบด้วย 5 ส. จากฝ่ายพยาบาล 5 ต. จากตัวผู้ป่วย และ 5 อ. จากญาติของผู้ป่วย สามารถช่วยควบคุมความดันโลหิตสูงได้ระดับหนึ่งแต่ยังไม่สามารถส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลความดันโลหิตด้วยตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงได้ดีทุกราย โดยเฉพาะเรื่องการออกกำลังกายมีกลุ่มตัวอย่างเพียงประมาณครึ่งหนึ่ง ซึ่งออกกำลังกายเพิ่มขึ้น และผู้ป่วยที่มีภาวะเครียดสูงยังต้องใช้เวลาในการปรับตัว

สรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนากระบวนการส่งเสริมการดูแลความดันโลหิตสูงด้วยตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง ที่เกิดจากการใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการวางแผนการปฏิบัติและการสังเกต การสะท้อน การปฏิบัติและการปรับปรุงแผนตามวงจร การวิจัยร่วมกับการใช้แนวคิดทฤษฎีการดูแลตนเองของ Orem

จนได้รูปแบบการส่งเสริมการดูแลตนเอง เพื่อควบคุมความดันโลหิตของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงซึ่งประกอบด้วย 15 กลวิธี ได้แก่ 5 ส. จากฝ่ายพยาบาล 5 ต. จากตัวผู้ป่วย และ 5 อ. จากญาติของผู้ป่วยร่วมกันเป็นหุ้นส่วนกัน (partnership) ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์และทักษะการดูแลตนเองเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) และความรับผิดชอบในการดูแลตนเอง เพื่อควบคุมความดันโลหิต ผลการศึกษา มีข้อเสนอแนะสำหรับพยาบาลในการประยุกต์ไปใช้สำหรับผู้ป่วยความดันโลหิตสูง ควรเน้นบทบาทของพยาบาลในการให้คำปรึกษาด้านการจัดการกับปัญหาภาวะเครียดของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้น พยาบาลควรมีความรู้ และทักษะด้านการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้ป่วยความดันโลหิตสูงนอกเหนือจากความสามารถด้านการส่งเสริมการรับประทานยาและการควบคุมอาหารอย่างต่อเนื่องภายใต้บรรยากาศของการดูแล (caring) แบบองค์รวม (holistic)

บรรณานุกรม

World Health Organization [homepage on the Internet]. Hypertension. [cited 2007 April 24]. Available from:<http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/facts/Hypertension/en/>.

พงศ์อมร บุนนาค. โรคความดันโลหิตสูง สถานการณ์ในปัจจุบันและแนวทางการป้องกันและรักษา. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง โภชนาบูรณาการสู่ความพอเพียง; วันที่ 1 กันยายน 2549. กรุงเทพมหานคร: สมาคมโภชนาการแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ร่วมกับภาคีเครือข่ายด้านอาหารและโภชนาการ; 2549.

วีรพันธ์ ไชวิฑูรกิจ. Early intervention with combination therapy: a novel framework for treating type 2 Hypertension. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง โภชนาบูรณาการสู่ความพอเพียง; วันที่ 1 กันยายน 2549. กรุงเทพมหานคร: สมาคมโภชนาการแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ร่วมกับภาคีเครือข่ายด้านอาหารและโภชนาการ; 2549.

สุนทร ตันทนันท์. เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูง. วารสารความดันโลหิตสูง 2541 ; 30:29-38.

American Hypertension Association [homepage on the Internet]. All about Hypertension. [cited 2006 June 14]. Available from:<http://www.Hypertension.org/about.Hypertension.jsp/>.